

ІНТЕРВ'Ю 01.06.2023 | Антонія Тіллі

«Настрої розділилися, як і сама країна»

Антонія Тіллі зі Стамбулу про підсумки виборів у Туреччині, різкі висловлювання проти біженців та майбутнє демократії в країні

Запитання ставив Ніколаос Гавалакіс

Реджеп Таїп Ердоган домігся свого: він зможе правити Туреччиною ще п'ять років. Які настрої в країні після перемоги Ердогана?

Настрої розділилися, як і сама країна. В неділю ввечері тисячі людей привітали переможця виборів Ердогана в президентському палаці в Анкарі, кортежі їздили вулицями до пізньої ночі. Але це лише одна частина Туреччини, адже майже половина населення проголосувала проти Ердогана. Ті, хто сподівався на політичну трансформацію, на рух у бік демократії та верховенства права, зараз глибоко розчаровані. Зміни здавалися досяжними, але зрештою не відбулися. Багато хто на цих виборах голосував не просто за новий уряд, а за інше майбутнє, якого прагнув для себе та своєї країни.

Хоча результат виборів спершу викликав розчарування опозиції, їй вперше вдалося сформувати широкий альянс різних політичних таборів. Цього було недостатньо для зміни влади, це показало сильну суспільну волю до політичних перетворень, до демократії, незважаючи на вкрай несправедливі стартові умови.

Туреччина переживає кризу через тривалу інфляцію та руйнівний землетрус. Чому опозиційний альянс та його кандидат Кемаль Киличдароглу не спромоглися перетворити це на свою перемогу?

Справді дивно, що висока інфляція та відчутне зниження якості життя великої частини населення не призвели до зміни балансу сил. Навіть у районах, постраждалих від землетрусу, ПСР втратила підтримку помітно меншою мірою, ніж очікувалося.

Лояльність виборців до урядового табору й досі висока, незважаючи на всі кризи. Хоча опозиційний альянс шести партій дещо зміцнив свої позиції, а урядовий альянс утратив частину підтримки, загальний баланс сил практично той самий, що й на виборах 2018 року. Втім, слід зазначити, що політична конкуренція в цьому випадку відбувалася у вкрай нерівних і несправедливих умовах. Частина опозиції перебуває за ґратами, має заборону займатися політикою або є учасниками судових процесів. Медіапростір майже повністю контролюється владою, опозиції надано незначний ефірний час.

Лояльність виборців до урядового табору й досі висока, незважаючи на всі криз.

Кемаль Киличдароглу в своїй передвиборчій кампанії зосередився на економічних проблемах людей. Проте йому були доступні передовсім соціальні мережі та онлайн-медіа, які мають значно менше охоплення, ніж державні телеканали. Водночас уряд мав під рукою низку засобів, які дозволяли пом'якшити валютну кризу та втрату якості життя останніми місяцями: підвищення зарплатні, безкоштовне газопостачання для домогосподарств і проекти новобудов у зоні землетрусу – це лише деякі з них. До того ж президент Ердоган у своїх передвиборчих виступах активно грав на поляризації та зумисне розпалював страхи. У виступах він полемізував проти меншин та неодноразово ставив альянс шести партій і кандидата від нього, Кемаля Киличдароглу, на один щабель із терористичними організаціями. Схоже, ця стратегія спрацювала та завадила будь-яким значним змінам в об'єднанні довкола Киличдароглу, який виступав за подолання суспільного розколу за ознакою релігійної та культурної ідентичності.

Кемаль Киличдароглу також недавно намагався заробити бали різкими висловлюваннями проти біженців. Чи зсунулася Туреччина ще далі вправо з цими виборами?

Власне, справжніми переможцями виборів є праві націоналістичні сили. Перед другим туром обидва табори за допомогою різких висловлювань проти біженців змагалися за голоси кандидата, що посів третє місце, Сінана Огана. Саме його в першому турі підтримував ультранаціоналістичний альянс АТА. Зрештою альянс розколовся: Сінан Оган став на бік президента

Ердогана, а найсильніша партія альянсу, націоналістична Партія перемоги (*Zafer Partisi*), підтримала Кемаля Киличдароглу. Націоналістична конкуренція за голоси ще більше отруїла суспільний клімат висловлюваннями проти біженців. Проте, схоже, це не мало значного впливу на результати виборів: розрив між двома кандидатами майже не зменшився в порівнянні з першим туром, скоротившись лише з 2,54 до 2,33 мільйона голосів.

*Націоналістична
конкуренція за голоси ще
більше отруїла
суспільний клімат
висловлюваннями проти
біженців*

Навіть якщо поглянути на результати парламентських виборів, перемогли переважно правоконсервативні, націоналістичні партії. У всіх політичних таборах вони щонайменше змогли зберегти свою частку голосів або ж мали кращі результати, ніж очікувалося. До очолюваного ПСР урядового альянсу вперше увійшли депутати від ісламістської Партії нового добробуту (*Yeniden Refah Partisi*) та курдсько-ісламістської HÜDA PAR. Тобто турецький парламент знову стане помітно більш консервативним і націоналістичним.

Який вплив результати можуть мати на розвиток демократії в Туреччині?

Багато людей дуже занепокоєні можливим подальшим погіршенням ситуації з правами людини, демократією та свободою преси. Ці побоювання ґрунтуються на поведінці чинного урядового альянсу. Вищезгадані ісламістські партії висувують жінконенависницькі вимоги, зокрема хочуть скасування закону про запобігання насильству щодо жінок, та агітують проти ЛГБТКІ+. Плюс досвід виборчих кампаній останніх кількох тижнів. Суспільний клімат для ЛГБТКІ+, біженців, а також релігійних та етнічних меншин помітно погіршився. Замість сприяти подоланню соціального розколу, вибори його поглибили. Уже в день виборів новообраний президент спершу зробив у своїй промові примирливу заяву («Ніхто не програв, усі 85 мільйонів перемогли»), але швидко повернувся до жорсткого тону. До того ж уже навесні 2024 року мають відбутися місцеві вибори. У 2019-му опозиція здобула на них значну перемогу, закріпивши за собою такі важливі мегаполіси, як Стамбул, Анкара та Ізмір. Тож час виборчих кампаній ще не сплив.

Поки що неясно, чи буде уряд дотримуватися більш примирливого курсу найближчими тижнями. Проблеми, які

необхідно вирішити, величезні: перш за все, валютна криза далі набирає обертів. Навіть якщо наразі Центральний банк ще в змозі запобігати значному падінню курсу ліри, скоро уряд буде змушений знайти економічні та фінансово-політичні відповіді на кризу. Поляризація навряд чи буде помічною в цьому.

Переклад з німецької Дар'ї Прусенко

Антонія Тіллі

Стамбул

Антонія Тіллі (Antonia Tilly) – заступниця керівника турецького офісу Фонду ім. Фрідріха Еберта. Раніше вона працювала у Фонді в Центральній Америці та Берліні.

